

RESTAURAREA UNOR URCIOARE ROMANE DESCOPERITE LA TIBISCUM

Muzeul Județean de Etnografie și Istorie locală Caransebeș, își îmbogățește an de an colecțiile arheologice cu noi și noi piese descoperite în urma săpăturilor arheologice efectuate la Tibiscum. Astfel, muzeul posedă o interesantă colecție de ceramică, în care, un loc aparte îl ocupă urcioarele romane (*urceus*), de restaurarea cărora ne vom ocupa în lucrarea de față.

Urcioarele restaurate pe care le vom prezenta fac parte din tipul 2 varianta „b”¹. Acest tip este larg răspândit în provinciile de la Dunărea de Jos și Dunărea Mijlocie. El se întâlnește în Panonia la Savaria² și în unele necropole din sudul acestei provincii³; în Dacia intracarpatică s-au descoperit la Buciumi⁴; în Dobrogea cunoaștem un exemplar găsit în necropola din sec. al II-lea — al III-lea de la Dinogetia⁵, cele mai multe exemplare din Oltenia s-au descoperit în necropola plană de la Romula, Cioroni Nou și Drobeta⁶. Varianta „b” este bine datată în mormîntul din necropola plană de la Romula, cu ajutorul monedelor care indică mijlocul sec. al II-lea⁷.

Asemenea tipuri de urcioare au fost descoperite și în Banat la Tibiscum-Jupa în așezarea civilă, în încăperea B₁d (*cella penaria*).

În această încăpere s-a descoperit cel mai bogat material arheologic din întreaga clădire: vase mari de provizii, amfore și 15 bucăți urcioare cu o toartă⁸.

Urcioarele au fost descoperite fragmentate (fig. 1/a). Ele sînt confecționate dintr-o argilă fină, de calitate superioară iar culoarea roșie-cărămizie a fost obținută prin ardere oxidantă pînă la o temperatură de 900° C.

Urcioarele romane din varianta „b” au buza dreaptă, îngroșată cu șanțuire interioară și canelură la exterior. Gîtul este de formă tronconică. Corpul piriform, cu diametrul maxim la mijlocul corpului.

¹ Popilian Gheorghe, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976, p. 96

² *Ibidem*, p. 97

³ *Ibidem*, p. 97

⁴ *Ibidem*, p. 97

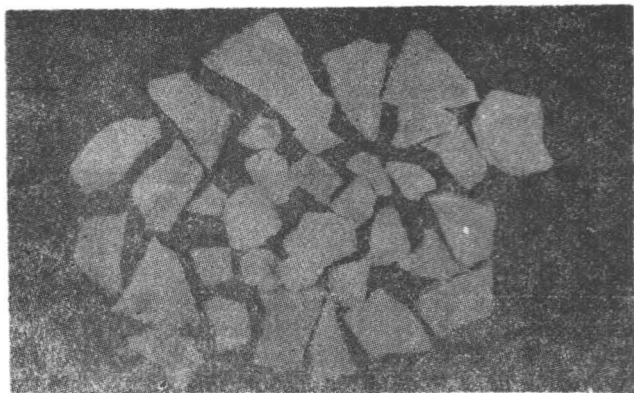
⁵ *Ibidem*, p. 97

⁶ *Ibidem*, p. 97

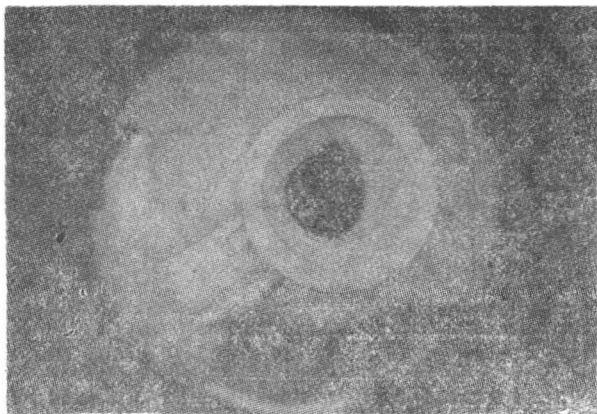
⁷ *Ibidem*, p. 97

⁸ P. Bona, R. Petrovsky, M. Petrovsky, P. Rogozea, *Tibiscum — Cercetări arheologice II* (1980—1981) în *StComC IV*, 1982, p. 189.

a

b

c

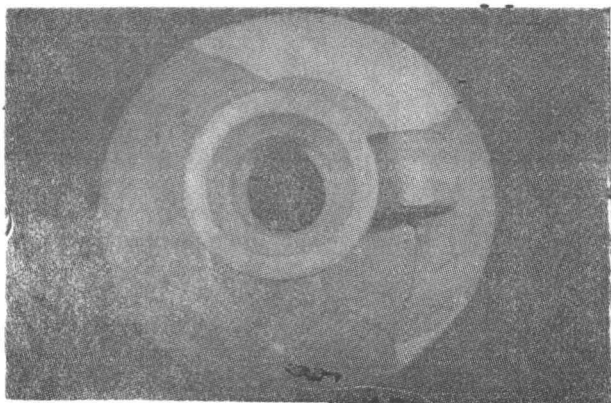

Fig. 1. Urcior roman în faza de lucru.

1. Abb. Römisches Gefäß im Arbeitsstadium.

Toarta este modelată în bandă (prezintă trei caneluri longitudinale) și se lipește în partea superioară sub buza vasului iar în partea inferioară pe umărul acestuia. Fața exterioară a fundului este concavă, avînd în centru un umbo.

Dimensiunile urcioarelor restaurate sînt următoarele: la urciorul cu numărul de inventar 11686: $I = 25$ cm; $Db = 6$ cm, $Dg = 6$ cm, $D = 24,5$ cm, iar, la urciorul cu numărul de inventar 12184: $I = 27$ cm, $Db = 6,5$ cm, $Dg = 6,5$ cm, $D = 25,5$ cm.

Din cauza compoziției solului în care au stat, unele fragmente aparținînd urcioarelor sînt acoperite la suprafață cu o crustă de depuneri de CaCO_3 .

În cele ce urmează vom descrie principalele etape ale restaurării acestor piese. În primul rînd fragmentele au fost studiate cu multă minuțiozitate. A fost analizată depunerea ce se află pe suprafața fragmentelor. Cu vîrfurile unuia bisturii s-au răzuit pe o lamelă de sticlă porțiuni mici de depuneri. Peste această probă, cu ajutorul unei pipete au fost puse cîteva picături de acid clorhidric, reacția care a avut loc indicîndu-ne prezența carbonatului de calciu (CaCO_3).

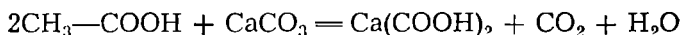
Restaurarea urcioarelor s-a desfășurat în trei faze:

1. Spălarea, curățirea, tratarea, neutralizarea, uscarea și impregnarea fragmentelor în vederea conservării fragmentelor.
2. Etalarea, gruparea, asamblarea și lipirea fragmentelor pentru reconstituirea urcioarelor.
3. Întregirea părților lipsă a urcioarelor cu ipsos preparat cu oxizi de Fe, finisarea și conservarea finală.

Restaurarea și conservarea urcioarelor s-a efectuat respectîndu-se fazele de mai sus, după cum urmează:

1. Ținîndu-se seama că pasta este bine arsă și deci rezistentă la apă, fragmentele au fost imersate în apă caldută ($15-20^\circ\text{C}$) cu detergent neionic (Romopal 1%).

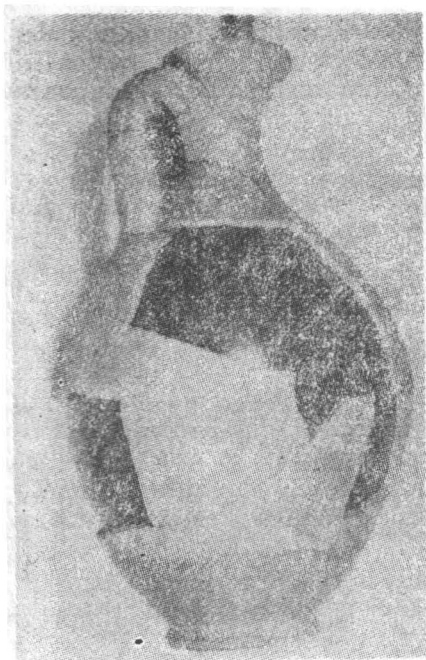
După cîteva minute, cînd stratul depus pe fragmente s-a înmuiat, s-a trecut la o periere ușoară, s-au clătit în apă distilată pînă la îndepărtarea completă a detergentului, după care au fost introduse într-o baie de acid acetic ($\text{CH}_3\text{—COOH}$) cu o concentrație de 5%. În timpul folosirii acidului acetic, în soluție are loc următoarea reacție nedistructivă.

Pentru îndepărtarea mai rapidă a crustei, am periat pe rînd fragmentele pînă la dizolvarea totală a acesteia, după care s-a trecut la spălarea sub jet de apă pentru neutralizare (pH-ul apei-7).

Fragmentele au fost puse la uscat pe o sită acoperită cu hîrtie de filtru. Uscarea s-a efectuat lent, la temperatura camerei, după care s-a procedat la impregnarea într-o emulsie de nitrolac (diluată cu acetona). După impregnare au fost scoase din emulsie cu penseta și

a

c

b

d

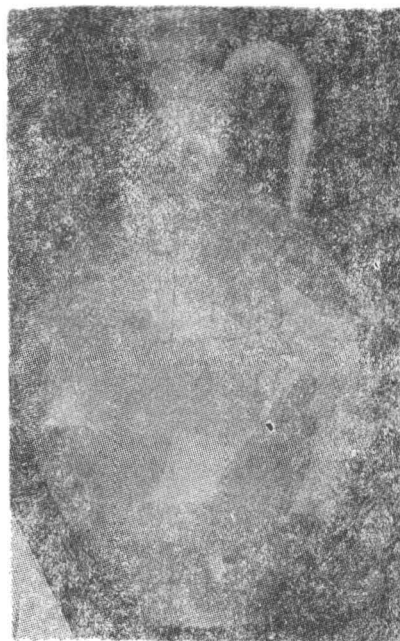

Fig. 2. Urcior roman în faza de lucru.
2. Abb. Römisches Gefäß im Arbeitsstadium.

lăsate la uscat pe un grătar de plastic. Nitrolacul trebuie preparat în așa fel încît să nu formeze o peliculă lucioasă pe suprafața fragmentelor.

S-a luat această măsură pentru conservarea ceramicii, umplerea interstițiilor cu nitrolac și implicit, creșterea rezistenței.

2. Pentru reconstituirea urcioarelor, etalăm fragmentele pe o masă grupîndu-le după culoare, forma și grosimea fiecăruia.

După sortare am început lipirea fragmentelor începînd cu partea de jos a urcioarelor pînă la buză, procedînd astfel pentru fiecare urcior în parte.

Ca adeziv am folosit poliacetatul de vinil (aracet E₅₀₋₁₈ fără plasti-fiant).

3. Cînd urcioarele au fost lipite în întregime am constatat că au și părți lipsă, pe care le vom completa cu ipsos preparat cu oxizi de Fe și apă (fig. 1/b; fig. 2/c).

Deoarece vasele au gura foarte îngustă, pentru completare ca material de amprentare vom folosi un balon. Balonul va fi umflat în interiorul vasului și folosit ca reazem pentru ipsos (fig. 2/a, b). După întărirea ipsosului, lăsăm aerul să iasă din balon și astfel, am obținut o suprafață interioară netedă și regulată care nu mai trebuie slefuită.

Urcioarele au fost lăsate să se usuce la temperatura camerei. Partea exterioară a părților completate am finisat-o cu ajutorul bisturii și a hîrtiei abrazive (fig. 1/c; fig. 2/d).

După uscare și finisare s-a făcut o conservare finală prin pensulare, cu aceeași soluție de nitrolac.

În timpul lucrului s-au respectat normele de protecție a muncii în prepararea soluției de acid acetic.

Pentru fiecare urcior restaurat s-a întocmit un dosar de restaurare care cuprinde: fișa de restaurare, fișa de conservare, jurnalul de restaurare.

Documentația de restaurare s-a întocmit în permanență pentru fiecare piesă ce face parte din inventarul muzeului. Ea este foarte importantă, deoarece permite localizarea în timp și spațiu a degradărilor suferite de obiect. Corelarea informațiilor care se referă la condițiile de păstrare și la particularitățile de structură și compoziție ale obiectului creează premisele unei mai lesnicioase și corecte determinări a genezei și evoluției fenomenelor de degradare.

DIE RESTAURATION EINIGER RÖMISCHEN KRÜGE ENTDECKT BEI TIBISCUM

(Zusammenfassung)

Unser Museum besitzt eine reiche Keramiksammlung im Rahmen welcher die römische Keramik einen besonderen Platz einnimmt.

Die Restauration der römischen Krüge wurde in drei Etappen durchgeführt:

1. Waschung, Reinigung, Behandlung, Neutralisierung, Trocknung und Imprägnierung der Fragmente.

2. Reihung, Gruppierung, Zusammenstellung und Kleben der Teile zur Wiederherstellung der Krüge.

3. Vervollständigung der fehlenden Teile mit Ipsos vermischt mit Eisenoxiden, letzte Behandlung zur Vervollständigung und Erhaltung dieser.